

نگاهی به مکتب سیاسی امام جعفر صادق (ع)

امام مرجع پاسخگوی همه پیروان اسلام اعم از شیعیان و سنی‌ها بودند و با سعی و تلاش فراوان توانستند اقتدار مکتب تشیع را با استدلال و منطق بر همه پیروان اسلام اثبات کنند...

امام مرجع پاسخگوی همه پیروان اسلام اعم از شیعیان و سنی‌ها بودند و با سعی و تلاش فراوان توانستند اقتدار مکتب تشیع را با استدلال و منطق بر همه پیروان اسلام اثبات کنند.

به گزارش خبرنگار سیاسی خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) امام جعفر صادق علیه‌السلام ششمین پیشوای شیعیان در هفدهم ربیع‌الاول سال 83 ق، با تولد خویش در مدینه، بستان‌سرای آفرینش را نویدی از دلاویزترین گل دانش داد.

65 سال از عمر پربرکت این امام همام، با حکومت ده تن از امویان و دو تن از عباسیان رو به رو بود.

امام جعفر صادق (ع) در 31 سالگی عهده دار امامت شد و در فضای آشفته اشتغال امویان و عباسیان به درگیری‌های دامنه دار برای حکمرانی، حضرت توانست از این فرصت پیش آمده بهره جوید و با منطقی‌ترین موضع‌گیری، بستر آرامشی برای بهره‌گیری از علوم و فنون و عقاید راستین اسلام فراهم کند تا سبکباران و رهپویان حقیقت، از جرعه‌های زلال اندیشه‌های حضرتش سیراب گردند.

امام جعفر صادق (ع) که بنیانگذار مکتب تشیع در دوران بعد از فقه اول شیعه است، توانست با استفاده از فضای باز سیاسی و نیز آموزه‌های پدر مکرمش امام محمد باقر (ع) به ترویج مکتب علوی همت گمارد. پس از شهادت امام حسین (ع) در محرم سال 61 هجری قمری به نظر می‌رسید که امت اسلامی دچار نوعی سردرگمی شده‌اند.

خاندان بنی امیه که به واسطه بی‌کفایتی یزید ابن معاویه دچار تزلزل و در آستانه انهدام قرار گرفته بود، نتوانستند در برابر مشکلات به وجود آمده به خصوص قیام‌های متعدد برای خونخواهی امام بزرگ شیعیان و یاران وفادارش در کربلا، مقاومت کنند و به همین دلیل حکومتشان نیز نتوانست دوام یابد.

امام سجاد (ع) که تا مدت‌ها برای اثبات کج فهمی‌های مردم ناشی از تبلیغ دستگاه امیه و به خصوص روایت مظالم عاشورا تلاش گسترده‌ای را آغاز کرده بود با دسیسه و توطئه برنامه‌ریزی شده محبوس شد و نتوانست به نحو مطلوب به اشاعه فقه علوی پردازد. هر چند شیوه تبلیغ این امام بزرگوار در بیان نیازها و آموزه‌های دینی در قالب ادعیه و اذکار به شیعیان منتقل می‌شد اما به دلایل امنیتی و فضای بسته سیاسی در جامعه همان‌اندک تعالیم دینی نیز به گونه‌ای ناقص به مردم منتقل می‌شد.

در دوران امام محمد باقر (ع) شرایط به گونه‌ای متفاوت‌تر از گذشته فراهم شد و با گشوده شدن فضای سیاسی، تعالیم مکتب علوی از سوی امام پنجم شیعیان به مشتاقان به شیوه‌هایی کاملاً محسوس انتقال می‌یافت. امام محمد باقر (ع) در زمان حکومت امویان به مقام امامت رسید و در زمان خلافت ولید، سلیمان بن عبدالملک، عمر بن عبدالعزیز، یزید بن عبدالملک و هشام بن عبدالملک به ترویج علوم دینی و دانش روز پرداختند.

ایشان در دوران مهجور علم و دانش با تشکیل کلاس‌های درس و تعلیم شاگردان بسیار توانست به سرعت به اشاعه فقه علوی و ترویج علمی که بسیاری از آنها تا آن زمان مجهول بودند، پردازند. در این زمان تلاش بسیاری برای برگزاری محافل علمی از سوی امام باقر (ع) و یاران و اصحاب اندیشمند ایشان در تمام ممالک اسلامی صورت گرفت. نتیجه این تلاش که موجب بنا نهاده شدن و تاسیس ده‌ها و صدها مدرسه دینی و علمی در سراسر قلمرو اسلامی شد، زمینه‌ای را برای ادامه این تلاش در عصر صادقی ایجاد کرد.

پس از شهادت امام باقر (ع) در هفتم ذیحجه سال 114 ه.ق و در 57 سالگی و در زمان خلافت «هشام بن عبدالملک»، فرزندش امام صادق (ع) به امامت رسید. شناخت دقیق تحولات این دوران، کمک شایانی به فهم بهتر آنچه که امام صادق (ع) در این زمان انجام دادند و مکتبی را به نام مکتب الصادق ایجاد کردند و موجب شکوفایی اندیشه تشیع شدند، خواهد کرد.

در دوران امام صادق (ع)، تحولات زیادی به وقوع پیوست که لازمه شناخت تمامی این تحولات بررسی دقیق و همه‌جانبه آن از زمان روی کار آمدن معاویه در زمان امامت امام حسن مجتبی (ع) است. هرچند موشکافی همه این موارد در این مقال نمی‌گنجد اما به اختصار می‌توان گفت که معاویه با شناختی که از اوضاع اجتماعی و ساخت فکری قبایل عرب داشت به خوبی به این نکته رسیده بود که مشکل اصلی این قبایل موضوع عصیت و نسب است.

وی می‌دانست که حکومتش به دلیل نداشتن رابطه مستقیم با خاندان پیامبر (ص) بسیار آسیب پذیر خواهد شد. بر همین اساس وی تلاش کرد تا این نقیصه را با جعل احادیث به نفع خود و خاندانش پر کند.

دستگاه حکومتی وی با صرف هزینه‌های کلان توانست احادیث بسیاری را جعل و روانه جامعه سازد. احادیثی که در دوران

معاویه جعل شد هر چند به سادگی قابل شناخت بود اما به نظر می‌رسد تا مدت‌ها توانست در بین مردم از سوی درباریان ترویج و منتشر شود.

آنچه که امام حسن(ع) و امام حسین(ع) برای آن قیام کردند به واقع درك صحیح از انحرافی بود که اینگونه در دین ایجاد شده بود.

امام باقر(ع) تلاش زیادی را برای برملا کردن این خطوط انحرافی انجام دادند اما عمر کوتاه ایشان نیز کفاف نداد تا همه آن انحرافات را آشکار سازند. سئوالی که در زمان امامت امام صادق(ع) در ذهن بسیاری از مردم طرح شد این بود که برای فهم و دریافت احادیث معتبر و نیز تفسیر قرآن چگونه باید عمل کرد؟

آمادگی مردم از يك سو و شرایط به وجود آمده از تزلزل دستگاه حکومتی و در نهایت فضای باز سیاسی موجب شد تا امام صادق(ع) با بهره‌گیری از همه امکانات ضمن پاسخ به این پرسش‌ها، ابهامات و شبهات، به ترویج تعالیم اسلام ناب محمدی(ص) بپردازند.

امام خود در این زمان برای پاسخ دادن به نیاز مردم، قیامی دانش محور را پایه‌ریزی کردند و با دایر کردن کلاس‌های درس جدید و همچنین تقویت کلاس‌های قبلی بنیانگذار مکتب فقه تشیع شدند.

امام در این زمان مرجع پاسخگوی همه پیروان اسلام اعم از شیعیان و سنی‌ها بودند و با سعی و تلاش فراوان توانستند اقتدار مکتب تشیع را با استدلال و منطق بر همه پیروان اسلام اثبات کنند. به گونه‌ای که حتی شافعی یکی از شاگردان امام جعفر صادق(ع) بوده و از محضر این بزرگوار کسب فیض کرده است. علاوه بر شافعی، مالک و ابوحنیفه از بزرگان اهل سنت نیز از محضر امام جعفر صادق(ع) کسب علم کرده‌اند.

امام صادق(ع) با بهره‌گیری از همه علوم و نیز بهره‌مندی از منبع علوم خاص موجود نزد خاندان عصمت و عترت پیامبر(ص) به پاسخگویی به شبهات مردمی که سال‌ها در معرض احادیث انحرافی و جعلی قرار گرفته بودند، پرداختند. تلاش امام منجر به شکل‌گیری اندیشه‌ای شد که نه تنها توانست شاگردان بسیاری را در همه زمینه‌ها تربیت کند، بلکه موجب بیمه شدن شیعه و پالایش تفکرات اسلامی در طول صدها سال شد.

منصور دوانیقی از فعالیت‌های امام صادق(ع) بسیار نگران بود و همواره آن حضرت را مورد اذیت و آزار قرار می‌داد تا بالاخره در 26 شوال سال 148 هجری قمری با مظلومیت تمام ایشان را به شهادت رساند.